

Litterära
spalten

Hawes och Hemer

Sex, droger men ingen rock'n'roll. Han verkar ha missat något i sin nitittalsroman, James Hawes. Den ende Dylan som förekommer heter Thomas i efternamn och är en död walesisk poet som söp som ett svin. Det är i den egenskapen han bevärdigas omnämmande i *En vit Mersa med fenor* (Brombergs).

I Oscar Hemers *Bortom regnbågen* (Atlantis) är det Bob Dylan som som ligger närmre till hands, men så är det också sjuttioal och då har den mannen naturligtvis obligatorisk närvaroplikt, liksom en del andra seniorhjältar. Grateful Dead var fortfarande live, till exempel i Köpenhamn våren 1972.

Lämnar musiken därhän

Hawes koncentrerar sig på sex och droger i stället och lämnar musiken därhän. Hans galna huvudperson är 28 men har ännu inte format sig något liv, där emot har livet stukat till honom en del. Han bor i ett hemma-byggt skjul på systems tomt och han försöker hålla sig kvar i arbetsfrihetens tillstånd trots att det inte ser lika tjustigt ut med en nästan trettioårig flummare, som med en tio år yngre dito.

Arton år vad Hemers fränvarande centralgestalt var när han drog från Malmö konstnärliga innekretsar för att finna – tjä vem vet vad – i Latina-amerika. Om han gjorde det vet ingen för han kom aldrig hem igen. Några vykort från diverse platser och sedan tystnad. Han som verkat så begävad och borde ha haft framtiden för sig, Artur Remer. Namnet är förvisso suspekt. Det räcker med att byta ut författarens eget initiala H mot ett R, och det där r:et plus förnamnet leder tankarna till en brådmogen fransk poet som försvunnit till Afrika sisådär 100 år tidigare.

Bankrån och nihilism

I Hawes London drömmar ingen om poesi, inte ens om den stavas med litet p. Här är det bankrån som gäller och allt sker med nihilistisk glädje.

Hur annorlunda var det då inte förr, när litteraturen var något stort och poeten var sin tids hjälte. Till och med i Malmö, med sin egen Malmöliga, eller Brödskapan, som grabbar-na hos Hemer kallar sig. Sökaren som i romanen drar ut i början av åttiotalet för att söka efter den försvunne sökaren, letar han inte egentligen just efter de svunna idealen? Hos Hemer har mycket gått förlorat, hos Hawes är utgångsläget noll så det är bara att satsa på vinst.

Tjugo år är en lång tid. En avgrund som skiljer då och nu, ungdom och medelålder.

KARL STEINICK

Ordkriget om världskriget

Den berömda engelske historikern John Keegans genomgång av litteratur om andra världskriget resulterar i en del kontroversiella slutsatser, bland annat att motståndsrörelsernas insatser i stort sett var meningslösa.

När Englands främste militärhistoriker ger ut en bok om det berg av litteratur, som alstras av andra världskriget, är förväntningarna högt spända. De infrias inte – *The Battle for History – Re-fighting World War II* är en ganska förströdd, hundrasidig bibliografisk essä som behandlar ett hundratal verk, vilka Keegan finner speciellt förtjänstfulla eller signifikativa. Keegan är naturligtvis aldrig helt ointressant och man ställs inför en del tankeväckande fakta och perspektiv.

Saklitteratur

John Keegan
The Battle for History
– *Re-fighting World War II*
Hutchinson, 1995

Andra världskriget avkastade 50 miljoner lik, förödde stora delar av Europas ekonomiska infrastruktur och kulturvarv samt ledde till världsdelens definitiva deklarerings med bland annat kolonialväldets upplösning som följd.

När Keegan frågade den emnente historikern A J P Taylor (socialist och antimilitarist) hur han hade upplevt kriget, svarade han tindränd: "*Wonderful, it was a wonderful war.*"

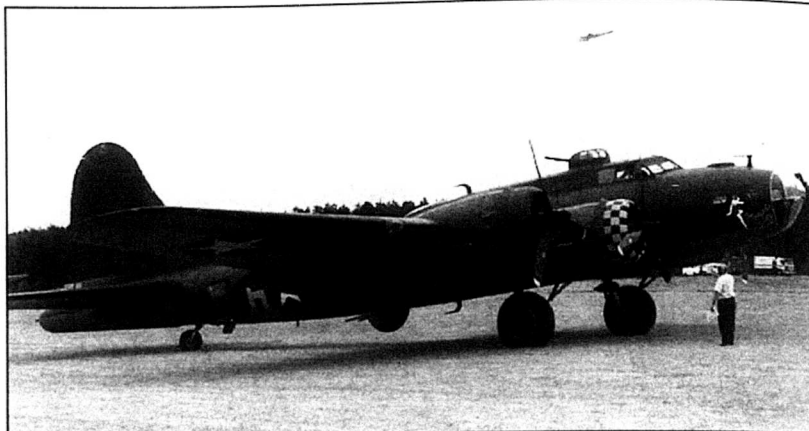
Protysk högerextremist

En annan minst sagt kontroversiell engelsk historiker är David Irving, en högerextremist som är mer protysk än någon tysk motsvarighet. Han har bland annat utfäst en betydande penningssumma till den som kan skaka fram ett skriftligt bevis för att Adolf auktoriserat den "slutliga lösningen".

I Sverige betraktas Irving som en motbjudande däre i Faurisson-klass, men Keegan anser att han trots allt är en formidabel historiker med unik kännedom om de tyska arkiven och som haft privilegierad tillgång till överlevande nyckelvitnen. Hans *Hitler's War*, 1977, är enligt Keegan den självbiografi som Hitler aldrig skrev.

Kriget var till syvende og sist inte olikst sin föregångare – det gällde att hänga med i den gigantiska materialslakt. De tyska soldaterna var, trots eller tack vare sin perverterade ideologi och brist på demokratiskt sinne, de bästa – men vad hjälpte det när Tyskland bara kunde producera 100 000 flygplan under perioden 1940–45 medan USA enbart under toppåret 1944 spottade fram 90 000.

Bomber dominerade kriget. Bombkrigets profet under mellankrigstiden var den italienske generalen Giulio Douhet, som hävdade

Flygande fästning. Bomber dominerade kriget. Amerikanerna försökte med precisionsbombning under dagtid men övergick snart till att lägga ut bombmattor med helt urskilningslösa effekter.

att bombplanen alltid kom fram och att det nya vapenslaget öppnade vägen till en snabb och kirurgisk precis variant av förintelse-slaga (Har ni hört den förut?).

I början avstod de krigförande från civil terrorbombning men i maj 1940 klantade sig tyskarna och föllde sin dödsbringande last över Freiburg och hellre än att erkänna misstaget skyllde man på England – därefter var det fritt fram.

Bombplanen kom visst inte alltid fram – 1941 dog det fler RAF-besättningar i luften än tyskar på marken. Amerikanerna försökte med precisionsbombning under dagtid men övergick snart till att lägga ut bombmattor med helt urskilningslösa effekter.

*Enrolleringen i
Maquisen ökade
markant, när det stod
klart att Tusenårsriket
närmade sig Ragnarök.*

Tyskarna bröt inte ihop utan kne-gade vidare till det bittra slutet.

I Japan gick det bättre. I juli 1945 var 60 procent av landets 60 största städer bortsvedda. Den stiga solens rike låg på knä och 2 miljoner japaner tvingades ut för att gräva upp tallrötter, varav det förfärdigades ett tivelaktigt flygbränsle. Atombomberna i augusti gjorde snabbt slut på intrikata etikettsresonemang och sensibiliteter rörande tappade trynen.

Gav PR-fördelar

På lång sikt gav Hiroshima och Nagasaki ovärderliga PR-fördelar och Nippon framstod som martyr, vars omfattande krigsförbrytelser snabbt sopades under mattan. Andra märkliga trick i branschen är Frankrike i rollen av heroisk segarmakt och Österrike, alias *The Sound of Music*, som skändad edelweiss.

Keegan punkterar de älskade myterna om spioners farlighet och motståndsrörelsernas effektivitet. Om dessa fenomen har det skrivits hekatomber av böcker (med start i Steinbecks *The Moon Is Down*,

1942) och gjorts oräkneliga filmer.

Den romantiska föreställningen om att enskilda människors moraliska och intellektuella dygder påverkat krigets förlopp är så trösterik och attraktiv, att inga fakta lär bita.

Signalspaning och dekryptering hade naturligtvis en stor men knappast avgörande betydelse, eftersom man inte konsekvent kunde utnyttja informationen utan att avslöja för fienden att man knäckt koden.

I jämförelse med Enigma och dylikt är tvåbenta spioner på plats (*Human intelligence* – så kallad "humint") trots all melodramatik sällan av något större värde. Ett möjligt undantag är Richard Sorge, som från Tokyo via den tyska ambassaden gav Stalin viktig information om japanernas intentioner i Fjärran Östern. Problemet var att den paranoide Josef misstrodde alla människor utom Hitler.

Churchill ärkeromantiker

Motståndsrörelsernas betydelse är monstruöst överskattad i det allmänna mediamedvetandet. Churchill var, i likhet med de flesta imperialister, en sentimental ärkeromantiker. Den 22 juni 1940 startade han SOE (Special Operations Executive) som skulle sponsra och organisera motstånd i det hitler-ockuperade Europa. Hans manande paroll var: "*Now set Europe ablaze.*"

Tyskarnas ockupationsregimer varierade kraftigt beroende på territoriernas beskaffenhet och attityder. I Danmark opererade de med silkesvantar och tillät fria, demokratiska val så sent som 1943, i Polen och Ryssland däremot tillämpades skräckvälden.

Frankrike har varit förebilden för idén om en framgångsrik *Résistance*. Från filmen vet vi att slag-rörda och svettiga SS-officerare sömlöst vrider sig i fåfänga försök att överlista övernaturligt smarta och modiga basker- och regnrockskiperade damer och herrar, som smyger omkring i dimman och vars diaboliska aktiviteter hotar Tredje Rikets existens.

Naziskurkarna är ytterligare handikappade i sin kamp mot de osynliga, hemliga arméerna genom att de bara kan kommunicera på starkt tyskbruten engelska.

Verkligheten är en annan – den absoluta majoriteten fransmän förhöll sig passiv till tyskväldet och en stor del var aktiva kollaboratörer.

De Gaulles fria, franska styrkor utgjordes till en början av en patetisk minoritet på 7 000 av de 195 000 franska soldater, som räddades undan Dunkerque. Den så kallade motståndsrörelsen var ett synnerligen blandat sällskap av socialister, militära traditionalister, gaullister och efter guffet mellan Hitler och Stalin – kommunister. Kommunisterna såg alltid främst till sina egna intressen och höll krutet torrt för framtida, inrikespolitiska uppgörelser – bland annat för att avrätta tusentals politiska motståndare efter befrielsen.

Enrolleringen i Maquisen ökade markant, när det stod klart att Tuse-nårsriket närmade sig Ragnarök och nådde enligt beräkningar den 6 juni 1944 den imponerande siffran 116 000 (efter kriget 50 miljoner). Trots den väldiga, retoriska nimbus som utstrålas från dessa hjältomdiga kvinnor och män, var deras bemödandanden marginella nälskick på den tyska krigsmaskinens pansarhud.

Lättbekämpat motstånd

Riket hade 60 divisioner i Frankrike (juni 1944) – den manskapsstyrka som avsett för att bekämpa motståndsrörelsen, det vill säga Sicherheitsdienst och Feldgendarmarie, översteg aldrig 6 500 man.

På övriga krigsskådeplatser kan man konstatera att Warszawa-uppröret, som kostade drygt 200 000 polska patrioter livet, inte störde tyskarnas rutiner märkbart. I paradexemplet Jugoslavien, där gerillakriget till stora delar var ett inbördeskrig, slutade notan på 1 400 000 liv, det vill säga en tiondel av befolkningen, utan att nämnvärt påverka krigsutgången.

Keegan sammanfattar i ett annat sammanhang att de allierades stora satsning på motståndsrörelserna var "ett kostbart och missriktat fiasko. Alla misslyckades till priset av stora lidanden för de tappra patrioter som deltog och med ett försumbart pris för de tyska styrkor som slog ned dem... objektivt sett var det irrelevant och meningslösa uttryck för dumdrigt hjältedöme."

SVANTE FOLIN